

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

De onderwijswet voor het bondsvolk des Heeren

Ik zal mijn mond opendoen met spreuken, ik zal verborgenheden overvloedig uitstorten van oudsher,

die wij gehoord hebben en weten ze, en onze vaders ons verteld hebben.

Wij zullen het niet verbergen voor hun hun kinderen, voor het navolgende geslacht, vertellende de loffelijkheden des HEEREN, en Zijn sterkheid en Zijn wonderen, die Hij gedaan heeft,

Want Hij heeft een getuigenis opgericht in Jacob, en een wet gesteld in Israël, die Hij onze vaders geboden heeft, dat zij hun kinderen bekend zouden maken;

opdat het navolgende geslacht die weten zou, de kinderen, die geboren zouden worden, en zouden opstaan en vertellen ze hun kinderen;

en dat zij hun hoop op God stellen zouden, en Gods daden niet vergeten, maar Zijn geboden bewaren....

Ps. 78 : 2—7.

David is dan aan de regering gekomen. Na lange voorbereiding is hij door de HEERE tot kroon en troon gebracht. En David beoogt zich de man naar Gods hart, doordat zijn politiek hierop gericht is, dat het volk des HEEREN den HEERE gaat dienen. Heeft hij in een geniale greep Jerusalem gemaakt tot hoofdstad van de voorheen elk zijn eigen belang zoekende stammen, en land en volk tot een hechte eenheid samengesmeed, hij is er van overtuigd, dat die eenheid slechts kan worden bewaard en bevestigd, doordat de HEERE en Zijn dienst weer komt te staan in het middelpunt van het volksleven. Is het koninkrijk gevestigd, het moet nu worden bevestigd, en dat kan alleen Gods zegen ontvangen wanneer het bondsvolk waarlijk in het verbond leert leven.

Daarom heeft hij de ark naar Jerusalem gevoerd, en wordt Jerusalem daardoor niet slechts het nationaal, maar ook het godsdienstig centrum des volks. David weet zeer goed, wat Saul vergeten heeft, dat dit het volk des HEEREN is, en dat de orde en de rust van den staat hangen aan den zegen des HEEREN. En waar liefde heerst, liefde tot den HEERE en Zijn dienst, daar gebiedt de HEERE den zegen, en het leven. Maar om den HEERE te leren dienen, moet het volk den HEERE leren kennen. En heeft een latere vorst uit de tijd der Reformatie voor zijn volk de catechismus laten opstellen, om dat te bereiken, Koning David heeft ver voor hem reeds iets dergelijks gedaan. Hij heeft Asaf tot zich geroepen, een van de drie dirigenten van de door David in het leven geroepen tempelkoren, om het volk te onderwijzen en deze heeft zich, door Gods Geest geleid, schitterend van zijn taak gekweten. Hij heeft bedacht, dat wat in rijm en maat en op muziek tot het oor komt, het best in het oor blijft liggen en in het hoofd wordt opgenomen. En is een goede dichter al een ziener, als hij door den Geest des HEEREN wordt geïnspireerd, wordt zijn onderwijs een wijzing van den Almachtige, de onderwijswet van den Allerhoogsten Koning.

Leerdicht heet immers zijn psalm. Een

berijmd onderwijsprogramma is het geworden, waarin hij allereerst spreekt over de leerstof. Wat er moet onderwezen worden. Verborgenheden, met diep ontzag te melden, die ons voorheen de vaders vertelden, die stellen wij het nageslacht voor ogen. Verborgenheden, raadselspreuken, staat er eigenlijk, gaat hij openbaren om door te geven aan het nageslacht, en die raadselspreuken zijn het Woord van God, maar niet, omdat dat goddelijk Woord raadseltjes opgeeft, waar je niet uitkomt, maar omdat de raadselen van het leven daarin verklaard worden, de verborgenheden in de geschiedenis van mensen en volkeren daarin ontdekt. God geeft geen antwoord van Zijn daden, zo praten de mensen, ook christenmensen, elkaar vaak na, bij ingrijpende en droeve gebeurtenissen. Dat is niet waar! God geeft wél rekenschap van Zijn daden, zegt Asaf in psalm 73, als ge maar in Zijn heiligdommen ingaat. Het was de moeite in mijn ogen, tot dat ik in Gods heiligdommen inging, en dat zijn de heiligdommen van Gods Wóórd, zeggen de Kanttekeningen van de Statenbijbel.

En deze hele psalm wil, net als heel Gods Woord, ons de HEERE, de trouwe Verbonds-God, laten zien in Zijn werken en zorgen en voorzienigheid, ook in Zijn kastijdingen en straffen, in de geschiedenis van Zijn volk en van de volkeren als een lering, een onderwijzing, waarmee de leerlingen rekening zullen houden ook voor hun eigen leven. Zo is God, zo doet Hij, met Hem hebt ge te rekenen, maar het gaat alleen goed als ge zo met Hem rekent, en van Hem uitgaat en tot Hem weerkeert.

De Heilige Schrift is, naast heilsgeschiedenis verbonds-geschiedenis, die God de HEERE leert kennen in Zijn neerbuigende goedheid. Dat Hij in Zijn oneindige grootheid Zich tot mensenkinderen neerbuigt om hun zonden te verzoenen en met hen in een verbondsverhouding te treden, ze leert Hem kennen in Zijn ontzaglijke hoogheid, maar ook in zijn wonderlijke neerbuigende genade, Zijn nooit aflatende verbonds-trouw, maar ook Zijn gestrenge verbonds-wraak. Een aanschouwelijk onderwijs, waarin de loffelijkheden des HEEREN moeten worden opgemerkt, als het doorgegeven en verder verteld wordt, hoe de HEERE te loven is en te prijzen in Zijn grootheid en goedheid, maar ook, hoe Hij moet áángeprezen bij het nageslacht: zo is de HEERE! Hem heb je nodig, en Hij heeft jullie nodig, heeft recht op jullie lof, en dan gaat het alleen maar goed, als je dáárvan uitgaat.

Kortom, de grondslag en het uitgangspunt van heel het leerplan voor het onderwijs moet zijn het: daar staat geschreven, en daar is geschied! Dat moet de leerstof zijn waarin de geslachten worden onderwezen. Zo luidt de onderwijswet van den Allerhoogsten Koning, die men niet dan tot zijn onherstelbare schade en die van het hele volk verachten kan.

Zo moet de leerstof van het onderwijs dus zijn de heilsgeschiedenis, die tegelijk verbondsgeschiedenis is, zoals ze haar waarheid

UIT DE INHOUD:

<i>De onderwijswet voor het bondsvolk des Heeren</i>	J. v. D.
<i>Waar het om ging en waarom het gaat</i>	H. J. J.
<i>Can. Geref. Kerken (III)</i>	J. M.
<i>De Bijbel in de 15e eeuw</i>	J. Stw.
<i>Meester en leerling (IX)</i>	G. P.
<i>Een andere wraak des verbonds?</i>	B. T.
<i>Moderne kerkmuziek</i>	D. W. L. M.
<i>Persschouw</i>	
<i>Kerknieuws</i>	
<i>Van hier en ginds</i>	

en waarachtigheid ook openbaarde in de kerkgeschiedenis en de vaderlandse geschiedenis en de geschiedenis der volkeren.

De Bijbelse geschiedenis, de kerkgeschiedenis, de vaderlandse historie is ons vaak verteld als een relaas van wat mensen deden, van sterke helden en machtige daden van grote mannen. Maar zo zal het onder Israël niet zijn. Daar moet opklinken 's HEEREN lof uit 's lands historieblaas, Zijn sterke arm en grote wonderdaan. Zoals het in een andere psalm vertolkt is: Vraagt naar den HEER en Zijne sterkte, naar Hem, die al uw heil bewerkte, zoekt dagelijks Zijn aangezicht, gedenkt aan 't geen Hij heeft verricht, aan Zijn doorluchte wonderdaan, en wilt Zijn straffen gadeslaan.

Wanneer dat geschiedt, dan zal het tot heil zijn van land en volk.

En het is de grootste ramp voor ons volk geweest, dat de regering van dat volk, dat in de kerk geboren is, en aan de grote Reformatie zijn ontstaan te danken heeft, Gods Woord uit de scholen verbande, en, zelf God-vergeten, een nageslacht deed opgroeien, dat God niet meer kent als de bron van alle goed.

En het is erg, als vandaag mensen, die zich gereformeerd noemen, inplaats van de godverlatenheid en geestelijke verwildering, waartoe ons volk is vervallen, in haar oorzaak te onderkennen, en daartegen een dam op te werpen en de reformatie van het onderwijs krachtig ter hand te nemen, allerwege het gereformeerd, dat is: het door God den HEERE voorgeschreven schriftuurlijk karakter van het onderwijs laat verwateren.

We zullen ons weer bezinnen moeten op wat de HEERE van ons vraagt in Zijn Woord. En een van de eerste dingen zal dan moeten zijn, dat we de onderwijswet van psalm 78 weer ijverig gaan bestuderen en gehoorzaam gaan betrachten.

Daar ligt de remedie in voor alle kwalen waar aan de tegenwoordige wereld laboreert.

Heerenveen.

J. VAN DIJK.

In verband met de vacantie verschijnt het eerstvolgende nummer D.V. 23 Augustus.

WAAR HET OM GING EN WAAROM HET GAAT

III

In de beide voorgaande artikelen hebben we eraan herinnerd, dat het bij de Vrijmaking ging om de vastheid van het Woord des HEREN voor alle kinderen des verbonds. Dat geldt zowel van de beloften, die de HERE aan zijn volk geeft als van de dreigingen waarmee Hij tot zijn volk komt. Het is niet zo, dat de beloften maar voor een deel van het volk des HEREN zijn, terwijl de dreigingen voor het andere deel gelden. Neen, alle gelovigen en al hun kinderen mogen geloven de vergeving der zonden en het eeuwige leven, dat God hun uit genade schenkt. Doch ook hebben allen maar ernst te maken met de dreigingen, die hun zeker zullen treffen wanneer zij geen lust hebben volhardend in de wegen des HEREN te wandelen. Gods beloften zijn vast, maar de dreigingen niet minder. Vertrouwen op Gods beloften heeft samen te gaan met vrees voor Gods dreigingen. We mogen de HERE kinderlijk vertrouwen, maar we hebben Hem ook kinderlijk te vrezen. Zó leert het ons de Schrift overal. We zouden het kunnen samenvatten in het woord van de apostel Paulus uit II Tim. 2 : 19 : „Evenwel het vaste fundament Gods staat, hebbende dit zegel: De Here kent degenen die de zijnen zijn; en: Een iegelijk, die de naam van Christus noemt, sta af van onge-rechtigheid”.

Maar het ging in de Vrijmaking ook om het recht des HEREN over zijn kerk. Het wordt in de kerk wel eens zo, dat het gaat om het recht der „heren”, dat is om de heerschappij der kerkleiders. Maar het moet gaan om het recht des HEREN. Het ging in de Vrijmaking om de strijd tegen de synodocratie. Dat is: tegen de heerschappij der meerdere vergaderingen. Vooral der generale synode. Deze matigde zich een autoriteit aan, die ze van de HERE niet ontvangen had. De kerkeraden kregen bevelschriften van een synode op tafel, waarin deze beweerde, dat aan de synode zoveel als het oppergezag over de kerken was gegeven. Aan de kerkeraden en leden der kerken werd door de synode geschreven op 24 Aug. 1944: „Want waarom gaat het in dit droevig conflict? Toch om deze voor het gehele leven van Gods kerk hoogstgewichtige ordening, dat de vergaderingen, die door Christus met gezag bekleed zijn, niet alleen zelve dat gezag handhaven in het vasthouden aan de zuivere leer en de bewaring van de rechte discipline, doch ook onder de leden der kerk die gehoorzaamheid vinden, welke haar toekomt, en het niet vrijstaat aan de machten, die door Christus zijn ingesteld, onderworpenheid te weigeren. Deze ordening is bestreden op een wijze, welke in de kerk van Jezus Christus niet gedoogd mag worden”. Er werd gesproken van heilige synoden en van goddelijke waarheden. De synode sprak met profetische autoriteit zo beweerde men. Zij ging handelen over meningsverschillen tegen de wil van de meeste kerken en classes in. Zij stelde leerbeslissingen vast zonder dat de kerken daarover waren geraadpleegd. Zij zette predikanten en halve kerkeraden af en stelde een hele kerk buiten het verband. In één woord zij deed alsof zij de stedehouder van Christus was. Zij handelde als een paus. Eigenlijk was het zo, dat een synode alles mocht doen — desnoods met terzijdestelling van wat over-eengekomen was — als het maar tot profijt der kerken was. En wat tot profijt der kerken was dat beoordeelde vanzelfsprekend de synode. Er werd door de synode beslist „over de kerken, zonder de kerken”.

Art. 31 van de K.O. bepaalt: „hetgeen door de meeste stemmen goedgevonden is zal voor vast en bondig gehouden worden. Tenzij dat het bewezen worde te strijden tegen het Woord Gods”. Dat is dunkt mij duidelijk genoeg. Als ik zeg: „Ik ga op reis, tenzij het regent” dan verstaat ieder verstandig mens wel, dat ik niet uitga als het wél regent. Als een besluit der synode strijdt met Gods Woord houd ik het niet voor vast en bondig. Maar volgens de synode moesten de kerken alle besluiten voor vast en bondig houden, totdat de synode een ander besluit nam. En dan moest dat nieuwe besluit weer voor vast en bondig gehouden worden. De synode had eenvoudig alles te zeggen over de kerken en

van de zelfstandigheid van de plaatselijke kerk, in onderworpenheid aan de HERE en in afhankelijkheid van Hem, bleef eenvoudig niets over.

Men had prachtige redeneringen om dit alles goed te praten. Laten we maar goed bedenken, dat onze redenties vaak moeten dienen om goed te praten wat we nu eenmaal willen. Velen hebben gezegd, dat onze wil het verstand volgt en gehoorzaamt. Maar de werkelijkheid is meestal anders: Ons verstand moet dienen om goed te praten wat we willen. Men heeft tegen mij beweerd: „Natuurlijk moeten alle kerken zich onderwerpen. Want elke kerk heeft op de synode al mee besloten wat er besloten is. In de synode zijn immers alle kerken vergaderd. Als een kerk zich verzet dan verzet ze zich tegen eigen besluit”. Het praatje is mooi, maar er deugt geen steek van! Als dat waar zou zijn dan hadden we in een synode een complete paus. Dan was het beter maar nooit een synode te houden.

Ook redeneerde men aldus: „Nu ja, de synode is wel eens buiten haar boekje gegaan. Maar dat kon niet anders, dat moest ze wel doen. Het is net als met een brand. Er moet geblust worden. Als de brandspuit komt en de brand is geblust dan vraagt men toch niet of de brandspuitgasten wel het recht hadden die spuit te gebruiken? Men is alleen maar dankbaar dat het vuur gedoofd is. Zo moeten we dankbaar zijn, dat de synode het vuur geblust heeft”. Dat wil zoveel zeggen als: Het doel heiligt de middelen. Maar als naar deze regel door een synode wordt gehandeld, dan loopt dat uit niet op het recht des HEREN over zijn kerk, maar op de heerschappij van pauselijke heren, die alle kerken naar hun hand zetten.

Ook maakte men gebruik van mooie latijnse woorden. „De iure” mocht men zich wel verzetten, als men zich „de facto” maar onderwierp. D.w.z. **rechtens** mocht men wel bezwaren hebben, als men zich in **werkelijkheid** maar onderwierp. Iemand mocht in z'n hart wel bezwaard zijn en hij mocht deze bezwaren ook wel bij de synode kenbaar maken, maar praktisch moest hij zich conformeren. D.w.z. z'n mond houden en onderdanig zijn. Maar hoe kan en mag iemand zich conformeren aan een besluit, dat naar zijn hartelijke overtuiging het Evangelie muilkorft en Gods dreigingen krachteloos maakt? Het kan eenvoudig niet en het mag niet.

De Schrift tekent ons de apostelen als mannen, die gaarne hun politieke- en kerkelijke overheden wilden gehoorzamen. Ze waren geen revolutionairen, die lust hadden in verzet. Wat heeft Petrus in z'n brieven vermaand tot onderdanigheid. Slaven moeten hun heren gehoorzamen en vrouwen hun mannen onderdanig zijn en onderdanen hun overheden. Maar voor de hoge raad verklaarden Johannes en Petrus vrijmoedig: „Oordeelt gij of het recht is voor God ulieden meer te horen dan God”. Hand. 4 : 19. En als zij nogmaals gevangen genomen worden en weer ter verantwoording worden geroepen dan herhalen zij: „Men moet Gode meer gehoorzamen dan mensen”. Hand. 5 : 29. Ook al zou er nooit een art. 31 in de K.O. bestaan hebben dan had ik me nog niet onderworpen aan leerbeslissingen, die zowel de beloften als de dreigingen van het Woord des HEREN op losse schroeven zetten en het adres voor beide in de mist laten. Maar nu art. 31 eenmaal bestond konden we ons met recht beroepen op het „tenzij” van dat artikel. Hoewel ik het betreurd dat we in de volksmond art. 31ers worden genoemd. Het ware m.i. beter geweest art. 31 ook als postale aanduiding maar niet te noemen. Maar dat is een ander hoofdstuk dat nu verder onbesproken blijve.

We mogen dankbaar zijn dat de HERE ons heeft vrijgemaakt van leerbesluiten, die mogelijk wel passen in een theologisch systeem, maar die ingaan tegen en uitgaan boven het Woord des HEREN. En we mogen ook dankbaar zijn, dat de HERE ons bevrijdde van de heerschappij van een synode, die zich een macht aanmatigde, die haar door de HERE niet gegeven was. We zijn verlost van synodocratie.

Maar laten we niet vergeten, dat het gevaar van synodocratie altijd weer in de kerk

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Drs. G. Puchinger, Utrecht
Drs. H. R. Rookmaaker, Amsterdam-Z.
Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam

dreigt. We moeten tot die dwaasheid niet wederkeren. De HERE regeert zijn kerk niet door de macht van een synode, maar door zijn Woord en Geest. Het spreekt vanzelf dat synodocratie niet het enige gevaar is dat de kerk bedreigt. Er is het gevaar van domocratie. Laten dominees daarvoor op hun hoede zijn en laten de ouderlingen en gemeentelieden daartegen de wacht houden. Dominees zijn ook maar mensen en elk mens wil liever heersen dan dienen. Dat zit in elk gemeentelid en in elke ouderling en in elke dominee en in elke hoogleraar. En naar mate iemand meer gaven ontvangen heeft om leiding te geven is het gevaar groter, dat hij die gaven misbruikt om te heersen. Dat is een duiveltje waartegen vooral gewiekste broeders op hun hoede moeten zijn.

De HERE regeert zijn kerk door zijn Woord en Geest. En wij moeten willig en bereid zijn door zijn Woord en Geest ons te laten regeren. Dat moeten we altijd weer leren en volmaakt leren we het nooit, zolang we nog te strijden hebben tegen ons eigen vlees en bloed. En dat duurt tot onze dood. Maar het is al veel waard als we het gevaar zien en er biddend en wakend tegenstrijden.

We moeten de HERE kennen in al onze wegen, dan zal Hij onze paden recht maken. Dat geldt ook van de „kerkelijke” wegen. In een kerkeraad gaat het alleen goed als de broeders daar de HERE willen dienen en dus elkander willen dienen en dus dienen willen tot opbouw van de gemeente.

Dit geldt in nog sterkere mate zou ik denken van vergaderingen als classis en particuliere synode en generale synode. De praktijk van eeuwen bewijst, dat daar vooral het gevaar dreigt van heerschappij te willen voeren over de kerken. Vooral bij hen, die „het klappen van de zweep kennen”. Enkele prominenten, boven anderen uitstekende figuren, delen daar vaak de lakens uit. En de anderen hebben het meestal gaarne zo. Of gaan eigenlijk tegen hun zin toch maar mee, omdat ze tegen de „deskundigen” niet op kunnen. Daar kunnen handigheid en welsprekendheid en vergaderings-techniek vaak een grote rol spelen. Daar worden dikwijls kerkleiders gekweekt. Dat is niet alleen de schuld van die kerkleiders, maar ook van hen die zich willig of onwillig laten leiden.

Maar als de genade Gods daar de harten en hoofden beheerst is er van heersen geen sprake, doch van dienen. Naar het woord van de Here Jezus: „De koningen der volken heersen over hen. Doch gij niet alzo. Maar de meeste onder u die zij gelijk de minste; en die voorganger is als een die dient”. Lukas 22 : 25 v.

Er is geen nog zo straffe organisatie, die de kerk in het goede spoor kan houden. Geen enkele menselijke instelling — en dat zijn de meerdere vergaderingen — kan de verhoudingen goed houden. Het gaat alleen goed als we ons allen houden aan de rechten en inzettingen des HEREN. Het komt soms voor dat lange tijd wordt gediscussieerd over de verklaring van een of ander artikel van de K.O. of over de toepassing van een of ander besluit van een synode, terwijl niemand er aan denkt, dat een eenvoudige toepassing van het Woord des HEREN mogelijk de oplossing brengt.

Tenslotte nog dit: Elke plaatselijke kerk is volledig kerk des HEREN. Dáár klopt om zo

te zeggen het hart der kerk. Als daar de gelovigen hun roeping verstaan en de ambtsdragers in hun ambt de HERE dienen, als men daar veel van elkaar verdraagt en het uiterste doet om het daar met elkander te vinden, dan zullen de meerdere vergaderingen weinig te doen krijgen. Dan zal daar alleen behandeld worden wat „tot de kerken in het gemeen” behoort. Dan hoeft een classisvergadering niet eindeloos voortgezet worden. Dan kan een particuliere synode het werk in een halve dag af. Dan kan een generale synode na een paar weken gesloten worden.

De HERE geve dat we dit beleven mogen. Daarom mogen we bidden en daartoe moeten

allen meewerken. En laten vooral de voorgangers denken aan een leven naar het Woord van de Heiland: „Doch gij zult niet Rabbi genaamd worden; want één is uw Meester, namelijk Christus, en gij zijt allen broeders. En gij zult niemand uw vader noemen op de aarde, want één is uw Vader, namelijk die in de hemelen is. En gij zult niet Meesters genoemd worden; want één is uw Meester, namelijk Christus. Maar de meeste van u zal uw dienaar zijn. En wie zichzelf verhogen zal, die zal vernederd worden; en wie zichzelf zal vernederen, die zal verhoogd worden”. Mattheus 23 : 8—12.

H. J. JAGER.

deputaten op de meeste vergaderingen als adviseurs;

- 2 het aanvaarden van elkanders attestaties;
- 3 het toelaten van elkanders dienaren des Woords tot de bediening van Woord en sacramenten;
- 4 het informeren van elkaar inzake genomen besluiten en eventuele wijziging of uitbouw van belijdenis en liturgie;
- 5 het op elkander acht geven, dat niet worde afgeweken van de gereformeerde belijdenis in de leer, de dienst en de tucht;
- 6 het doen van verantwoording ter zake van correspondentie met derden.”

Hetgeen in de overweging b staat „dat correspondentie met deze” kerken enz. een begerlijk goed is, ziet op onze kerken en op hetgeen door onze synode te Kampen 1951, terzake van dit punt werd uitgesproken. Ter synode te Kampen was een brief van de toenmalige „classis” Canada van de Can. Geref. Kerken inhoudende een verzoek tot een „de jure” uitspreken, dat wij deze kerken zouden erkennen als ware kerken en met haar correspondentie zouden aangaan.

De synode van Kampen heeft besloten aan dat verzoek te voldoen en „de relatie van corresponderende kerken tusschen deze kerken en de De Gereformeerde Kerken in Nederland aan te gaan.”

Voorts heeft deze synode uitgesproken dat deze relatie „tot nader orde” op de volgende wijze zou worden onderhouden:

- 1 dat De Gereformeerde Kerken in Nederland en de „Canadian Reformed Churches” op elkanders leer en kerkregering zullen acht geven en mede daartoe elkander op de hoogte zullen houden van de agenda en de besluiten van haar meeste vergaderingen, met de mogelijkheid van wederzijdse afvaardiging;
- 2 dat over eventuele wijzigingen en/of aanvullingen in belijdenis kerkenordering en liturgische formulieren, voor zover mogelijk, onderling overleg zal worden gepleegd;
- 3 dat de door de met elkander in correspondentie staande kerken afgegeven attestaties over en weer ontvankelijk zullen worden verklaard;
- 4 dat de dienaren des Woords van de met elkander in correspondentie staande kerken over en weer kunnen worden uitgenodigd tot het voorgaan in de dienst des Woords en der sacramenten.

Vergelijken we deze stipulaties van Kampen met die van Homewood, dan blijkt dat Kampen verder wilde gaan dan Homewood en wel inzake hetgeen is bepaald onder punt 2 van Kampen.

Daar wordt gezegd dat voorzover mogelijk onderling overleg zal worden gepleegd over eventuele wijzigingen en/of aanvullingen in belijdenis, kerkenordering en liturgische formulieren. Terwijl Homewood dat niet heeft, maar onder haar punt 4 heeft het „informeren” van elkander inzake „genomen besluiten en eventuele wijziging”. Dit is wat anders dan Kampen heeft gesteld. En in Homewood heeft men er naar gehandeld ook. Men heeft inzake de K.O. enige wijziging aangebracht zonder eerst overleg te hebben gepleegd met onze kerken.

Persoonlijk acht ik Homewoods bepaling in deze wijzer dan die van Kampen. Indien de bepaling van Kampen moest worden nageleefd dan zouden de kerken in Canada hun vrijheid om in voorkomende gevallen haar eigen weg te gaan volkomen kwijt zijn. Zij zouden zich met handen en voeten gebonden hebben aan de synodes van onze nederlandse kerken. En we weten hoe traag de synodale molens de laatste tientallen jaren plegen te werken.

De overige punten van Kampen namelijk 1, 3 en 4 heeft Homewood ook. Een enkel punt heeft zij slordiger geformuleerd dan Kampen. Opvallend is dit bij punt 2 van Homewood. Kampen heeft deze zaak in haar punt 3 nauwkeuriger geformuleerd. Maar zakelijk bedoelen en Kampen en Homewood hier hetzelfde.

Tot besluit een algemene opmerking over het onder het 1e punt door Kampen geformuleerde „acht geven op elkanders leer en kerkregering”. (Homewood nam dit over in haar punt 5).

Buitenlandse kerken

Can. Geref. Kerken

III

In onze bespreking van de acta van de Nationale Synode van Homewood, november, 1954, gehouden te Carman, Man. Canada, hebben we de voorstellen die er waren met betrekking tot de kerkorde, in ons vorig artikel de revue laten passeren, vergezeld van enige kritische opmerkingen ten aanzien van de genomen besluiten in deze.

Nu willen wij ons bezig houden met hetgeen deze synode heeft besloten inzake het punt van de correspondentie met onze kerken en met andere buitenlandse kerken. Deze besluiten gaan onze kerken rechtstreeks aan. Zoals bekend is de term „correspondentie” de gebruikelijke term om de „formele” relatie aan te duiden tussen kerken van dezelfde belijdenis, die niet met elkaar in een kerkverband leven, maar die dit laatste wel zouden doen, indien ze in hetzelfde land zouden leven. Opzettelijk zeggen wij dat deze term dienst doet om de „formele” relatie aan te duiden tussen kerken van dezelfde belijdenis, die in verschillende landen zijn. Afgedacht van deze formele relatie is er de geloofsrelatie waarvan in artikel 27 Ned. Gel. Belijdenis wordt gesproken. „Deze H. Kerke is niet gelegen, gebonden, of bepaald in een zekere plaats, of aan zekere personen, maar zij is verspreid en verstrooid door de gehele wereld; nochtans tezamen gevoegd en verenigd zijnde met hart en wil in één zelfde Geest, door de kracht des geloofs”. De relatie, die in de woorden van dit artikel van de belijdenis wordt aangeduid, gaat verder dan de formele relatie. Daarom zit er aan het aangaan van de formele relatie van correspondentie voor mijn besef altijd een groot en onoverkomelijk bezwaar, dat er niet van te scheiden is. Dit bezwaar namelijk, dat men door met sommige kerken op aarde correspondentie aan te gaan (dus een formeel geregelde relatie) al de andere kerken van Christus, waarmee men deze formele relatie niet heeft aangegaan, automatisch dreigt af te schrijven als kerken van Christus. Automatisch, want men heeft de relatie met hen niet geregeld. En vanzelf wordt het voor het besef van menigeen zo, dat, als men de relatie niet geregeld heeft, dit dezelfde betekenis krijgt als dat er helemaal geen relatie is.

Dit bezwaar zit onlosmakelijk verbonden aan het aangaan van correspondentie met sommige kerken. Het is natuurlijk een onmogelijke zaak om correspondentie aan te gaan met alle gemeenten van Christus op de aarde, die dezelfde belijdenis hebben. Wij kennen die niet allemaal en we kunnen die ook niet allemaal kennen. Daarvoor is de aarde te groot en onze mogelijkheden te beperkt. Correspondentie aangaan, de relatie van het ware geloof, van het met hart en wil in één zelfde Geest door-de-kracht-des-geloofs-samengevoegd-zijn, regelen met buitenlandse kerken, zal nimmer anders kunnen dan op de wijze van selectie toepassen. En wat voor selectie? Vaak een selectie die met zeer beperkte onderscheidingsmiddelen tot stand gekomen is.

Hier is waakzaamheid zeer geboden tegen een, in de kerk des Heren hoogst gevaarlijke geborneerdheid, de geborneerdheid, die geen oog zou hebben voor hetgeen onze kerken in

de geciteerde woorden van art. 27 N.G.B. belijden en ook in antw. 54 van de Heidelberger Catech. uitspreken, dat de Zoon Gods van het begin der wereld zijn kerk, uitverkoren tot het eeuwige leven, door zijn Geest en Woord, vergadert uit het **ganse menselijke geslacht**. Gevaarlijk om het ganse menselijke geslacht te reduceren tot dat kleine stukje dat wij een weinig kennen. Dat kleine stukje dat bestaat uit nederlanders en geëmigreerde nederlanders, die in de laatste tien jaar Nederland hebben verlaten.

Een groot en onoverkomelijk bezwaar dat voor mijn besef altijd aan het aangaan van correspondentie verbonden is. Laten wij de weg van de secte niet opgaan, waarop de niet-vrijgemaakte gereformeerde kerken voortgeschreden zijn met haar uitgebalanceerde correspondentie met een wat grotere geselecteerde groep.

Zij een wat grotere geselecteerde groep; wij een wat kleinere. Beter dat wij het gevaar dat wij signaleerden voor ogen houden, en dat wij blijven in de ruimte van het geloof van de apostelen en profeten naar onze oude belijdenis en beseffen blijven, dat wij in ons kennen van de aardse verhoudingen van het kerkelijke leven zeer beperkt zijn en blijven. Beseffen, dat niet in elk land de kerk een strijd voor kerkherstel heeft meegemaakt als wij in ons vaderland in de vorige en deze eeuw hebben gehad, en dat wij niet de kerkelijke verhoudingen in andere landen moeten proberen in te persen in verhoudingen zoals wij die, door Gods goedheid, uit de geloofstrouw onzer vaders hebben gekregen.

Nu dan wat de synode van Homewood bepaalde ten aanzien van de correspondentie met buitenlandse kerken.

Het lijkt ons het beste dat we het hele besluit met de voorafgaande overwegingen maar opnemen, zoals we het lezen in de Acta, art. 54, blz. 30/31.

Hier komt het:

- „overwegende,
- a dat correspondentie zal zij zin hebben en vrucht dragen voor de kerken, uitvoerbaar moet zijn binnen het raam van het door de kerkenordering beschreven en voorgeschreven leven der kerken,
 - b dat correspondentie met deze en ook andere gereformeerde kerken, waar ook ter wereld, een begerlijk goed is —
- constaterende,
- a met blijdschap en dankbaarheid, dat de Gereformeerde Kerken in Nederland blijkens genoemd besluit gehoor hebben gegeven aan het verzoek van de Canadian Reformed Churches d.d. 15 November 1950 tot het aangaan van correspondentie,
 - b dat de correspondentie zoals zij voorgesteld en gewenst wordt door de Synode van Kampen, 1951, niet in alle delen binnen het raam van het gereformerd kerkelijk leven uitvoerbaar, of ook zelfs gewenst is —
- besluit
- uit te spreken, dat correspondentie met gereformeerde kerken in andere delen der wereld zal moeten en kunnen bestaan in:
- 1 het ontvangen van elkanders eventuele

Naar ons voorkomt is de relatie tot de buitenlandse kerken hier gestipuleerd alsof de buitenlandse kerken en onze kerken in één kerkverband leven. Eigenlijk wordt in zo'n stipulatie een poging gedaan om het verband onzer gereformeerde kerken in Nederland uit te breiden tot over de Oceaan. Om verschillende redenen acht ik dit onjuist, in strijd met het wezen van ons kerkverband en ook met de idee van correspondentie als formeel geregelde relatie met buitenlandse

kerken, die dezelfde belijdenis met ons gemeen hebben. Indien deze kerken werkelijk buitenlandse kerken zijn, moeten wij ze niet beschouwen en behandelen als waren zij nederlandse kerken. Meer niet in dit verband. We beperken ons tot dat wat te Home-wood besloten is over dit punt en hebben dit slechts willen vergelijken met hetgeen te Kampen inzake hetzelfde punt is besloten in 1951.

A.

J. MEESTER.

De Bijbel in de 15e eeuw

Uit de geschiedenis van het boek

III

In zijn inleiding merkt de schrijver van „ons Heren passie” op :

Waerom dat ic dit boexken maec,
Dat is dat het sal hulplijc sijn
Die gheen die niet verstaen latijn
End oec dystorie niet en wisten
Na inhoud der ewangelisten ;
Dien wil ic hier materi scencken,
Dat si wat hebben om te deyncken.
Voert meer begheer ic, mochtet wesen,
Dat oec die niet en konnen lesen
Hem selven hier mit vlijt toe keerden
End dat si dit van buten leerden,
Opdat si stadelic int hert
Hier bi ghedachten Jhesus wert.”

In de Middeleeuwen kende men geen ge-nootschap voor bijbelverspreiding onder het volk. Een bijbel is een enorm dik boek en het overschrijven daarvan kostte meer dan een jaar arbeid. Men moest zich dus behelpen met samenvattingen, met het uit het hoofd leren van het evangelie-verhaal, met preken en de boeken der leken : de vertellende beel-den en schilderijen in en aan de kerken.

In de Middeleeuwen is Gods Woord be-waard gebleven door middel van geestelijke concentratie. Deze concentratie vindt men in de vorming van een geestelijke stand, in de handhaving van één wetenschappelijke taal en in vele kloosterregels die het vormen en verzorgen van een goede bibliotheek voor-schrijven. Onder de boeken die werden over-geschreven vindt men dan in de eerste plaats de latijnse bijbels. Zo zijn heden ongeveer 4000 griekse en 5000 latijnse handschriften bekend van het Nieuwe Testament.

De keerzijde van deze concentratie is de vorming van een geestelijke élite die zich wel eens afkeert van het volk. Bovendien ging deze élite-vorming gepaard met een verde-ling van heel het leven in twee sferen ; van kerk en staat, klooster en stad, bisschop en ridder, monnik en burger, cleric en leek, theologie en filosofie, heilig en profaan, ge-nade en natuur.

De geestelijkheid heeft in de Middeleeuwen soms op ongeoorloofde wijze gepoogd haar gezag te handhaven. Ze heeft bezwaren ge-maakt tegen de vertaling van de Bijbel in de volkstaal. Soms heeft ze het lezen van bepaalde vertalingen verboden. Maar in de kloosters en universiteiten werd aan tafel veelal wel uit de bijbel voorgelezen. En in het

koor van de Pieterskerk te Leyden lag een dietse bijbel op de lessenaar. Deze was door een burger in 1462 overgeschreven en cadeau gegeven ten behoeve van „alle goede erbare Mannen, die darin lesen ende wat Goedes studiren willten.”

Dat de bijbel in de Middeleeuwen geen gesloten boek was blijkt uit de catalogi van allerlei bibliotheken. In de bibliotheek van de Sorbonne, de universiteit van Parijs, bezat men in 1338 een verzameling van 33 bijbels, 197 bijbeldelen en 118 bijbelse geschiedenissen. 50 Jaar later staat als bezit opgegeven van de Louvre bibliotheek : 113 boeken waar-in de gehele bijbel of onderdelen ervan.

Indien men schrijft dat de geestelijkheid het bijbellezen in de volkstaal meer belem-merd heeft dan bevorderd (Prof. dr F. W. Grosheide) moet de vraag gesteld worden of het zonder druktechniek wel mogelijk was om de bijbel onder het volk te brengen. De geestelijkheid heeft wel gezorgd voor het volksonderwijs in lezen, schrijven en latijn. En het bezwaar tegen de bijbelvertalingen was met name gericht tegen de opmerkingen, aanvullingen en verklaringen die men toen aan de tekst toevoegde.

Jacob van Maerlant heeft gepoogd het bijbelverhaal bij het volk bekend te maken. Zijn Rijmbijbel van 1270 geeft een berijmde bijbelse geschiedenis met zedelessen en ver-klaringen. Hij verzorgde in diezelfde tijd een vertaling van de Historia Scolastica van Petrus Comestor, een bijbelse geschiedenis met verklarende aanvullingen.

De prozabijbel van 1358 geeft een vertaald uittreksel van de latijnse bijbel. De historie-bijbel van 1360 geeft de vertaling van de ge-schiedboeken van het oude testament, hier en daar aangevuld met stukken uit de Historia Scolastica. Het hedendaagse restant is ten-minste 17 Rijmbijbels, 6 prozabijbels en 30 historiebijbels, alle in het middel-Nederlands. Dit zijn voornamelijk exemplaren die in de 15e eeuw zijn overgeschreven, deels op papier en deels op perkament.

In de historiebijbel van 1360 vinden we op vier verschillende plaatsen een bijbelse zelf-verdediging van de vertaler tegenover enkele geestelijken.

„Dit werck dat ick neme te onderstane en is negheen cleen dinck, mar hets een werck van groter pinen ende aerbeyde, dat mi menighe ruste ende nachtslaep benemen sal, eer ict volbrenghe. Nochtan weet ic wel dat het zal sijn zeere benijt onder die clergie, hoe dat si nochtan wel weten ende merken zelen die orbaerlicheit daer af. Want enighen cler-ken toort datmen die heymelicheit der scrifturen den ghemeynen volke ontbinden soude. Ende en willen niet weten dat Chris-tus' apostelen in allen tonghen ende spraken hare leringhe bescreven ende predicten den volke. Oec en mein ic in dezen werke in ne ghenen punte jeghen die meyninghe der scrifturen te doene.”

Een ander punt, waarop de vertaler de aandacht vestigt, is dat men verschil moet maken tussen de bijbeltekst en de daartussen gevoegde verklaringen van de Historia Sco-lastica : „dat sal ic wel tot allen steden onderscheiden, waert beghint ende eynde neemt, mit roden yncte”.

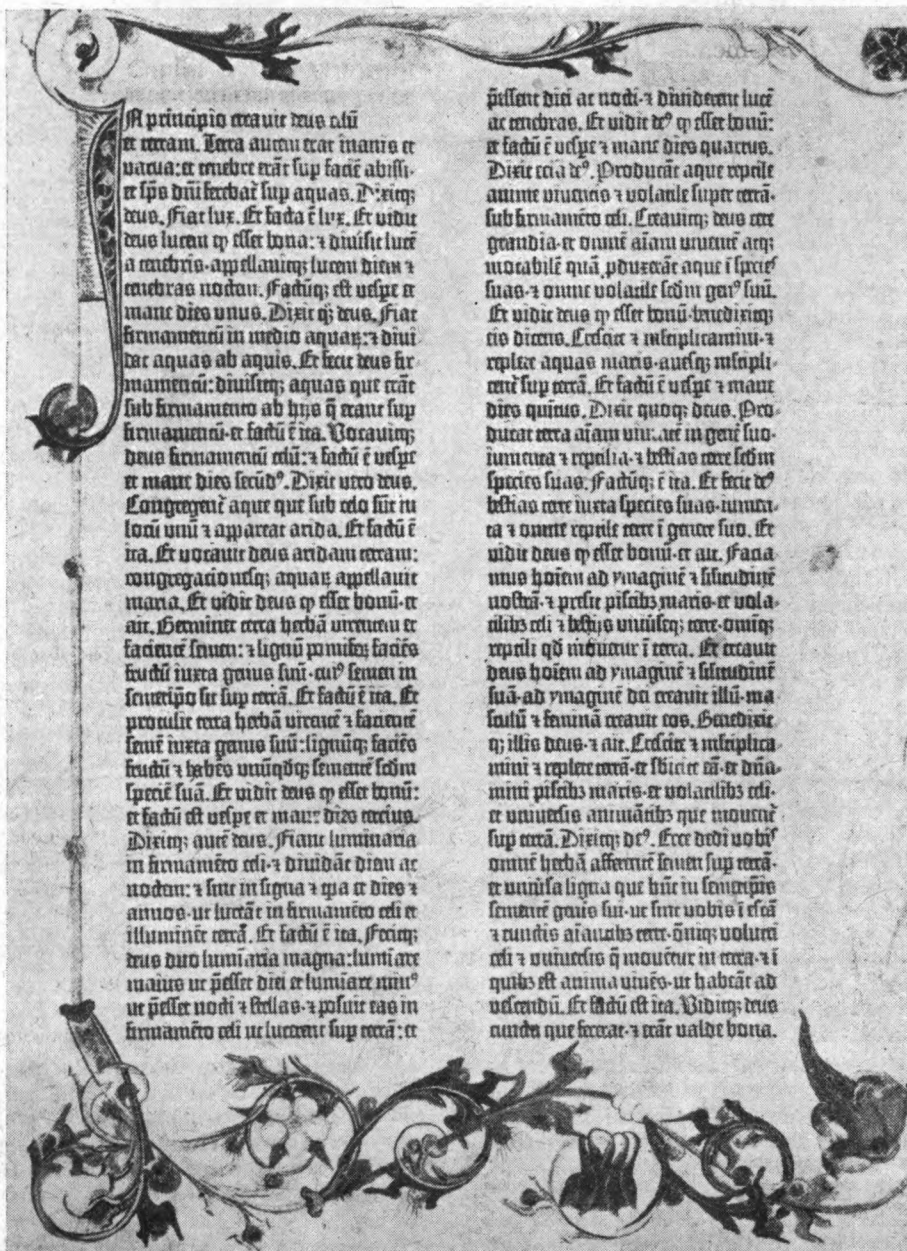
Een kritisch onderzoek naar de goede bijbeltekst vinden we met name bij de Broe-ders des Gemeenen Levens en de verwante Congregatie van Windesheim. Zij maakten zich verdienstelijk door het geven van onder-wijs en het overschrijven van bijbels en stichtelijke geschriften. Het voorlezen uit de bijbel geschiedde bij hen in de volkstaal.

Toen de drukkunst werd uitgevonden heb-ben ze dit vak slechts op enkele plaatsen uit-geoeffend. Overigens heeft men met drukkers slechts contact gelegd.

Het eerste grote boek dat werd gedrukt was een latijnse bijbel, omstreeks 60 jaar voor de Hervorming. Het boek werd voor-namelijk aan kloosterbibliotheken verkocht.

In Delft werd in 1477 de eerste bijbel in de nederlandse volkstaal gedrukt. Deze on-derneming was waarschijnlijk economisch geen succes want het Nieuwe Testament is niet verschenen. Misschien is de Keulse bijbel van 1480 een concurrent gebleken, waartegen niet op te bieden viel. In ieder geval is deze Keulse bijbel overal in de Nederlanden verspreid.

In de inleiding van deze laatstgenoemde bijbel lezen we dat iedere Christen dit boek met aandacht en vlijt moet lezen. Hoewel er

Eerste bladzijde van de oudste gedrukte Bijbel; de 42-regelige Guten-berg-bijbel, gemaakt te Mainz omstreeks 1455. De tekst is latijn. De ver-siering is aangebracht om het handschrift te evenaren in schoonheid.

veel in staat dat moeilijk is om te begrijpen is de Heilige Schrift als boek van goddelijke wijsheid toch tevens duidelijk en onbedekt. Daarom mogen alle mensen, geleerden en ongeletterden, geestelijken en zij die in de wereld leven, in dit boek van goddelijke wijsheid lezen.

In de eerste jaren van de boekdrukkunst van 1450—1520, dus tot de Hervorming, zijn niet minder dan 156 latijnse bijbel-uitgaven verschenen en in de landstalen 17 duitse, 11 italiaanse, 10 franse, 2 boheemse, 1 nederlandse en 1 russische bijbel-uitgaven en ver-

der vele psalmen, evangeliën, brieven en commentaren.

Daarnaast verschenen in deze jaren meer dan 100 drukken van de Postille, een samenvatting van bijbelteksten met verklaringen, bestemd voor gebruik in de gezinnen.

Indien men deze gegevens beziet moet men wel tot de conclusie komen dat de bijbel in de Middeleeuwen wellicht beter bekend en geliefd was dan thans in een groot aantal Rooms-katholieke landen en bij een groot deel van het hedendaagse Protestantisme.

J. STELLINGWERFF.

MEESTER EN LEERLING

C. Rijnsdorp: „Mijn Vader, mijn Vader . . .”
Litg. Bosch & Keuning te Baarn 1946.

IX: „Zijn wij zulke onwezenlijke draken?”

In Mei 1947 besprak Prof. Dr. R. Schippers, toen nog predikant, het hier besproken boek in het maandblad „Bezinning” (pag. 139-142).

Anders dan Prof. Dr. F. W. Grosheide in „Belijden en Beleven” heeft hij geen bezwaar tegen de opmerking vooraf die Rijnsdorp gemaakt heeft, integendeel, hij houdt er in zijn bespreking ernstig rekening mee.

Maar Prof. Schippers heeft andere bezwaren. Als voornaamste feit kan genoemd worden dat hij ernstig protesteert tegen de wijze waarop hier de theologen en in het algemeen de predikanten ter sprake worden gebracht.

Wat dat aangaat komt de kern van zijn kritiek op het volgende neer:

„Zeker, er staan in dezen roman verschillende bladzijden, die raak typeren. De vader en moeder van Ds. Zwingelspaan zijn goed uit de verf gekomen, vooral de vader. Het meisje Elly is een sprekend type. Bakker van Loppersum en vrouw Ballegoyen zijn mensen, zoals wij ze allemaal kennen. Ook de verschillende studenten doen het niet onaardig. Maar de theologen?”

Soms heb ik een zekeren schrik voelen opkomen, toen ik mij hun beeld uit de bladzijden van dit boek voor ogen zag komen. Wij hebben hier toch de visie op deze figuren in de kerkelijke wereld van een auteur, die werkelijk niet onverdienstelijk typeeren en psychologisch analyseren kan. Bovendien is hij een in kerkelijk opzicht meelevend man. Uit zijn vroegere werken weten wij, dat hij ook een verstandig Gereformeerd mensch is. Dit overwegende moet een dominee, die zijn boek leest, wel eens even zich de vraag stellen: Zijn wij nu werkelijk zoo? Zijn wij zulke onwezenlijke draken?

Dezen schrik heb ik echter tamelijk van mij kunnen afzetten. Ik vind het wel jammer, dat aan ons boekenlezend kerkvolk op deze wijze een onjuiste indruk gegeven wordt omtrent die dominees en dat door een algemeen gerespecteerd auteur, die geen bewijs meer behoefde te leveren, dat hij iets kan. Maar ik aarzel toch niet het beeld van het kerkelijk en theologisch leven, dat ons wordt voorgezet, volledig misteekend te noemen”. (pag. 140).

In het algemeen is het niet gebruikelijk en wenselijk om na tien jaar op een recensie terug te komen, maar soms kan dat toch zeer boeiend en nuttig zijn. Want Prof. Dr. R. Schippers raakt hier een gevoelig punt aan, waarin hij in opzet ongetwijfeld geheel in de lijn is van velen uit het gereformeerde volk, dat zeer ongaarne zijn predikanten ziet aangevallen of mistekend. Niet dat er niet dagelijks in de kerkelijke bladen en in diverse boekwerken predikanten worden aangevallen. Vanuit de diverse kerken geschiedt dat dagelijks, en tussen de elkaar bestrijdende kerken zelfs met een bijna eentonige felheid. Maar dat laatste is misschien de veiligheidsklep van het feit dat men het in het algemeen binnen een zelfde kerk niet pleegt te doen. Het is met de predikanten als met de Staatshoofden: ze worden binnen eigen land zelden of nooit werkelijk grondig in het openbaar besproken, tenzij in prijzende zin, maar in de

buitenlandse pers geschiedt het des te meer, des te sensationeler en vaak ook des te afkeurender!

Met name de tekening van de figuur van Ds. Zwingelspaan moet het scherp ontgelden bij Prof. Schippers. Hij vindt hem in de aanvang van het boek weergegeven als „een nogal flauw en misschien zelfs een beetje gniepige knaap” (pag. 139), die weliswaar een vader en moeder heeft „zooals er duizenden zijn, helaas ook onder de kinderen Gods, maar zooals ik ze aan geen jongen toewensch” (pag. 141), maar toch kent Prof. Schippers hem, wat hij noemt, een koeken-deeg-karakter toe (pag. 141) en aan het einde van zijn bespreking roept hij uit: „Wat zou er van dezen jongen terecht gekomen zijn zonder een figuur als Arjens?” (pag. 142).

Wat moeten wij van de kritiek van Prof. Schippers zeggen?

Allereerst dat deze ons verbaast! Want inderdaad, in dit boek worden door een inzake de gereformeerde wereld kundige schrijver, steeds min of meer van ter zijde, rake waarheden gezegd, maar waar blijkt, dat hij ook maar ergens een persoon in diskwalificerende zin beschrijft? Als Arjens preekt is er werkelijk aan het einde van de preek „de verrassing van 't Amen” (pag. 28). Daar is de kleine, maar altijd voorkomende jalousie onder collega's: „Hadden z'n collega's uit de classis destijds niet gemeesmuïld, toen ze hoorden, dat er in Smalstad een studieclub was opgericht, die Arjens' naam droeg? Maar toen dat professoraat afkwam, meesmuïlden ze niet meer” (pag. 101). De studenten in Smalstad zijn „niet van het slag, dat ontdekkingen doet. Ze zijn sterk onder de indruk van de professoren hier, mensen van gevestigde reputatie”. (pag. 49). Onder de hoogleraren der kerken vertegenwoordigt Prof. Arjens een eigen gedachte: „Zulke mensen zijn dun gezaaid”. (pag. 110). Freek Zwingelspaan en Dick Elzenacker, „ze zijn beiden het voeren van domineesgesprekken 'n beetje moe”. (pag. 170). Ook op een besloten predikantenconferentie strijden de dominees met „de zo moeilijk af te leggen ambtelijkheid”. (pag. 207). Eén van hen komt er openlijk voor uit in die kring: „Wij dominees kunnen niet luisteren, dat is onze hele ellende. Nu zijn we nauwelijks een uur aan het confereren en we zitten al in de knoop”. (pag. 218).

En zo merkt de schrijver nog al heel wat op inzake de gereformeerde predikanten, wat men doorgaans niet in de krant leest, maar wat bij het wat nuchterder rondziend kerkvolk wel degelijk bekend is en ook meer en meer besproken wordt de laatste jaren. Maar met dat alles tekent Rijnsdorp juist een zeer concrete situatie, ook al gebruikt hij andere namen en scheidt hij andere toestanden dan die wij in de Nederlandse gereformeerde wereld kennen.

Dat alles, wat toch waarlijk niets vreemds bevat voor wie werkelijk niet alleen kerkelijk meeleeft met de mensen, maar ook menselijk meeleeft met de kerken, schaadt het boek niet. Waar H. M. van Randwijk zijn kritiek op de Kuypersiaans-Schilderiaanse wereld in het boek „Een zoon begraaft zijn vader” in bitter sarcasme ter sprake brengt, beschrijft Rijnsdorp zijn kritiek met de ernst van iemand die volop aan die wereld deel neemt, en het juist daarom zo graag allemaal wat anders zag. Hier geen humor van een Félix Timmermans, die zijn hart ophaalt aan de dwaasheden der mensen, maar de humor van de Calvinist die ook in wat hij bespottelijk maken wil, exact wil blijven.

Dat zelfde geldt voor de theologen die Rijnsdorp als personen in zijn boek laat optreden. Niets menselijks is ze vreemd. Ze worden daarbij steeds meer aangeduid dan uitvoerig getekend. Maar wie wordt werkelijk disqualifiederend beschreven?

De hoogleraar Arjens is geen gemakkelijk heer. Hij is wat men pleegt te noemen een karakter waarmee men rekening heeft te houden. Gelukkig dat er zulke Calvinisten bestaan en dat Rijnsdorp ze tracht te beschrijven. De studenten te Smalstad komen helaas niet uit de verf. Al lezend worden het geen duidelijke individuen, en ze spelen ten slotte nauwelijks een andere rol dan die van tijdelijk optredend. En voor zover ze ons duidelijk zijn, doen ze ons meer aan de H.B.S. denken dan aan het Hoger Onderwijs. Is de naam van hun Academiestad symbool bij Rijnsdorp? Prof. Schoof is ambitieus, het wordt ruiterlijk door de schrijver erkend (pag. 70), maar het blijkt iemand te zijn die wat presteert, en ook hij heeft karakter. Zijn ambitieusiteit verhindert hem niet een knap collega als Arjens gelegenheid te geven naar voren te komen, mede door zijn steun. Tijdens het lezen groeit Schoof in onze sympathie.

Minder gunstig staat het met Ds. van Gamarén. Hij is niet zo zeer ambitieus in binding aan een ideaal, hij jaagt eenvoudig naar directe invloed, en grijpt naar dat gezag wat alleen maar geschonken kan worden. Hij heeft weinig meer te bieden dan een behoorlijke werkkraft, en bezit het karakter zoals men in menige kring er één tegenkomt, één die zijn doel bereikt heeft, wanneer hij eenmaal vooraan staat. Maar hij pakt het ten slotte zakelijk aan, zonder zijn pogingen om naar voren te komen, bovendien nog te wijden met gewijde woorden. Het is het type dat mede daarom geen kwaad doet, omdat de poverheid van zijn formaat te in het oog lopend is voor al wie werkelijk in staat is leiding te geven en richting te bepalen. Inderdaad laat Rijnsdorp zich over hem nog al eens minder gunstig uit. Wie niet overtuigd is van het weinig gevaarlijke van dit soort type kan hem inderdaad met de term *draak* betitelen! Maar naar het ons toelijkt ten onrechte. Hij is in alles te lomp om gevaarlijk te zijn.

Ten slotte Ds. Frederik Zwingelspaan. Hij wordt door de recensent Schippers zeer ongunstig opgevat. *Ten onrechte, naar mijn stellige overtuiging!* Rijnsdorp heeft Freek Zwingelspaan voortdurend getekend als een zeer middelmatige figuur. Hij heeft in hem niet het ambt, maar alleen de innerlijke mens centraal geplaatst. En eerlijk gezegd, deze is door en door gaaf, ook in zijn menselijke, al te menselijke overwegingen, wanneer hij eenmaal predikant is. Een hoogst enkele maal wordt hij ons onsympathiek getekend, maar ook dan is dat binnen het gestelde verband en als tekening van de gereformeerde omgangsmogelijkheid, naast zoveel goeds dat wij van hem horen, ook oprecht. Bijvoorbeeld in dit gespreksfragment met de ongelovig geworden Elly Schreurs: „Alles is leiding Gods”, mompelde Freek. „Maar merkwaardig is het”.

„Is alles leiding Gods? M'n huwelijk dus ook?” Ze wachtte gretig op z'n antwoord.

„Je hebt immers gezegd, dat je niet gelooft,” zei hij met onbewuste wreedheid. Nu en dan was hij 'n zoon van z'n vader, 't werd hem soms te sterk. Elly bewoog haar fiere hoofdje van hem af, alsof ze een slag had gekregen. Dat ze die typisch-Christelijke hoogmoed, die ze zo haatte, nu ook bij Freek moest constateren, bij den jongen, van wien ze gehouden had en dien ze ook nu nog volledig vertrouwde. . . . 't Was een bittere druppel in 'n dronk, die eerst zo weldoend en koel smaakte. . . . Ze had ditmaal geen weerwoord”. (pag. 145).

Hier wordt ons getekend het gevaar van onze gesprekskortsluiting met de ongelovigen, wanneer wij in het gesprek met ze méér op ónze gevoelens letten dan op de persoonlijke kwetsbaarheid der ongelovigen — een inderdaad wel eens voorkomend verschijnsel in de gereformeerde wereld. Duidelijk echter ziet Rijnsdorp daar een karaktertrek achter liggen, die Freek Zwingelspaan van zijn vader „geërfd” had, wiens eigengereid egoïsme ons aan het begin van het boek overduidelijk getekend is.

Voor het overige kan niet ontkend worden dat wij in dit boek een door en door Christelijke confrontatie ontvangen met de gestelde

problemen. En ook wanneer wij over jaren en jaren misschien over de hier besproken problemen veel en veel meer weten, zal nooit ontkend kunnen worden dat wát van de vraagstukken gezien is, ieder ogenblik in het licht van de Bijbel is geplaatst en daaraan getoetst. Het is een door en door Christelijk boek geworden, en de meeste personen leren wij als échte Christenen kennen, vooral de hoofdpersoon Freek Zwingelspaan. Ook in de Redactiekamer van *Staat Dan!* wordt niet uit eigen kracht geleefd: „Tegen de morgen knielden ze samen neer, dankten en baden. Er lag een taak voor Freek, waarvan de uitwerking jaren kon vergen. Wat ook Van Gameren bezielde, deze nacht was er de vrucht van geweest en deze nacht was groot”. (pag. 164).

Nog kan genoemd worden het bezwaar van Prof. Schippers tegen de door hem verafschuwde groepsvorming: „Heb ik echter de tendenz van dit boek goed begrepen, dan wil het toch wel waarschuwen voor de narigheden, die uit groepsvorming rondom een groote theologische figuur kunnen ontstaan. Die narigheden zijn niet alleen groot voor de leerlingen, die hun „zelfstandigheid” bedreigd zien; ze zijn groot en gevaarlijker voor het leven der kerken, die op een gegeven moment geïnfiltrerd kunnen worden met den zucht naar hegemonie in den kring van theologisch gelijkgezinden”. (pag. 141).

Dit punt zal velen aanspreken, maar het heeft mij nooit veel gezegd. Het lijkt mij toe dat groepsvorming in iedere samenleving op een gegeven moment plaats vindt. De vraag is maar in welk klimaat dat zal geschieden. Ik geloof bijvoorbeeld dat het helemaal niet erg was dat er in de gereformeerde kerken een Schilderiaanse School opkwam, evenmin als viel te betreuren dat er een Dooyeweerdiaanse School ontstond. *Erg is wél het klimaat dat wij veelal in de gereformeerde wereld aan zulke scholen bereiden!* Wij blijken als gereformeerden daarbij moeilijk in staat te zijn als School op te treden zonder daarbij direct de formele plaats van zulk een School binnen het geheel ter sprake te brengen.

Wij hebben nu eenmaal van Kuiper, en opnieuw van Schilder, het voorbeeld ontvangen van een scherp geleide Schoolvorming. Wellicht ook ontbreekt het ons teveel aan een onbevangen tegemoet treden van diegenen die jegens zulk een School een afwachende of zelfs critische houding aannemen. Om echter daaraan de les te verbinden dat de Schoolvorming (uiteraard dan groepsvorming genoemd) zélf onjuist is, lijkt mij een conclusie die met het gewone leven in strijd is. Deze opinie, die jegens anderen, die in een gegeven situatie een nieuwe richting voorstaan, een voor hun eerlijke overtuiging dodelijk wapen kan worden, wordt door Rijnsdorp óf in argeloosheid óf bedekt geestig beschreven, wanneer hij Ds. Harders op de conferentie laat zeggen: „In mijn jonge jaren was je Kuyperiaan of je was het niet, maar je wachtte je er wel zorgvuldig voor deze term in publieke discussie te gebruiken”. (pag. 215). Eerlijk gezegd, ik weet dán nog liever maar aan welke School ik word geconfronteerd, met naam en toenaam, zoals ook de geschiedenis deze eens zal vermelden, dan dat ik beland in een schemeroorlog!

De vraag dient in het algemeen gesteld of Prof. Schippers het grondprobleem van dit boek voldoende heeft onderkend. Het is misschien nergens dieper gesteld dan wanneer Freek Zwingelspaan op de theologenconferentie in zich zelf overweegt: „de redding ligt in het zuiver stellen van de vragen, los van de personen. Wil het werk van Arjens gered worden, dan moet het van z'n persoon worden losgemaakt. Kunnen wij dat, voor dat de dood het doet?” (pag. 218). Die vraag wordt door Rijnsdorp niet beantwoord, maar ze is formeel gezien zelfs onjuist gesteld! Want evenmin als een liefdesband door de dood wordt teniet gedaan, evenmin een band van zo sterke leidersbinding. Het maakt eigenlijk niets uit of zulk een persoon tot de levenden dan wel tot de doden behoort. Dit boek is daar om onze overwegingen er steeds weer bij te bepalen hoe machtig deze leidersgreep, ook binnen de kerkelijke kring, kan zijn, en hoe onschuldig aan dat alles Prof. Arjens is, buiten wiens wil dat alles in feite geheel om gaat. Alleen de wederzijdse onder-

kenning van het probleem zelf kan met de jaren de oplossing geven!

Dit alles, gelijk Prof. Schippers doet, terug te voeren op een onsympathiek karakter van Freek Zwingelspaan, of dat er ook maar in te lezen, lijkt mij bij nadere overweging niet te verdedigen! Waar blijft men wanneer men middelmatige figuren als Freek Zwingelspaan in onze kerkelijke wereld, die echter nog tot de eerlijke zoekers behoren, zo beziet!

In het algemeen zou men, wanneer men de boekbespreking van Prof. Schippers leest, de vraag willen stellen wélk „een onjuiste indruk gegeven wordt omtrent die dominees” aan ons boekenlezend kerkvolk, waarvan Prof. Schippers de schrijver beschuldigt. *Het zou zijn nut hebben wanneer allen die dit boek lezen, deze vraag eens nauwkeurig overwogen.* Want ons lijkt de zaak een geheel andere! Prof. Schippers beweert aan het einde van zijn bespreking dat Rijnsdorp beter het kerkvolk typeert dan zijn leiders (pag. 142), maar willen wij deze uitspraak controleren, dan hebben wij weer te bedenken dat het een vaste wet is dat leiders en volk érgens meestal de zelfde trekken vertonen. Nu is het zo opvallend dat de extreem getekende tyrannieke vader van Freek Zwingelspaan, en diens oppervlakkige en jaloerse vrouw wél door Prof. Schippers worden aanvaard als juist, maar de veel milder getekende predikanten met hun fouten en gebreken niét! *Ik vraag mij af of dit niet zeer typerend is!* Hoe moeilijk kan men als rechter in eigen zaak optreden! Welke de plaats en uitwerking van predikanten in onze kring is en behoort te zijn, daarover kunnen de predikanten meespreken, maar ze hebben voor mijn gevoel in dat debat weinig anderste spreken dan als *deskundigen* óf als *partij in geding!* Een deskundige nu heeft hoogstens een controlerende functie bij het opmaken van een beoordeling, terwijl de partij in geding alleen als *zodanig* kan worden aangehoord alvorens men zelf tot een eindoordeel komt!

Toch zou ik Prof. Schippers niet willen beschuldigen van het preken voor eigen predikantenparochie. Wie de zaak zo zou willen afdoen, onderkent de zwaarte en de ernst der problemen hier niet.

Er van uitgaande dat leiders en kerkvolk altijd uit de zelfde grondverf komen, heb ik mij ten slotte, bij het bezinnen op de boekbespreking van Prof. Schippers in het tijdschrift „Bezinning” iets anders afgevraagd: *of de kritiek van Prof. Schippers op de kritiek jegens de dominees niet in wezen terug ging op een generale kritiek op het gereformeerde volk en zijn levensmoraal.*

Vast staat voor mij dat de tekening dié Rijnsdorp geeft van de predikanten en heel het gereformeerde leven in het algemeen *getrouw* is. Wanneer Prof. Schipper daarbij uitroept: „Zijn wij zulke onwezenlijke draken?”, dan ontkom ik niet aan de indruk dat hij slechts is geschrokken van zijn eigen beeld en gelijkenis! Wat dat aangaat kan de vraag

gesteld worden of Prof. Schippers eigenlijk zover af staat van de visie die Van Randwijk in zijn boek „Een Zoon begraaft zijn Vader” heeft gegeven.

Ik acht de hier getekende predikanten géén „draken”, maar ik acht ze wél tamelijk getrouw getekend. De zakelijke vraag mag en dient daarbij gesteld of wij deze hier door Rijnsdorp beschreven stijl van leven, deze gereformeerde moraal nog kunnen waarderen! *Mijns inziens is het beter de zaak zó te stellen, dan gelijk Prof. Schippers gedaan heeft, omdat wanneer wij zó de vraag formuleren, wij het boek van Rijnsdorp meer recht doen, wij daarmee ook de vragen van Prof. Schippers verdisconteren in een générale probleemstelling, en wij daarmee vragen formuleren, die de jongerengeneratie tóch zal willen bespreken!* En vergeten wij niet, wij kunnen ons doof houden voor problemen van jongeren, wij kunnen hun critiek tegengaan, hun gesprek onderdrukken, maar wanneer de strijd der geesten in de geschiedenis ons één ding duidelijk maakt, is het dat geen enkele gemeenschap ontkomt aan vernieuwing door middel van gesprek en discussie, waarbij alles wat men bezit opnieuw onder ogen dient genomen. En ondanks hun onkundigheid met vele zaken, zijn het toch veelal de jongeren die zulk een periode van niet aflatend gesprek, aankondigen met hun vragen en soms met hun niet aflatende critiek. Een grote fout zou zijn het in dezen te laten komen tot een conflict tussen de leiders van zulk een gemeenschap en de jongerenwereld. Wijsheid is het om in dezen de tijd te aanvaarden waarin wij leven, en het gesprek met elkaar moedig aan te gaan!

Want de strijd vóór de handhaving van het gereformeerde geloof betekent natuurlijk helemaal niet dat wij niet met elkaar in gesprek zouden kunnen treden over onze stijl van leven, onze omgang met elkaar, onze houding jegens tegenstanders en alles wat in dien zin met de gereformeerde moraal samenhangt.

Wij menen de critiek van Prof. Schippers op het boek van Rijnsdorp af te moeten wijzen, al proeven wij áchter zijn bespreking in „Bezinning” wel degelijk het feit dat Rijnsdorp op zijn manier het vraagstuk van de binnenskamers gereformeerde zede op hoogst ernstige wijze heeft aan de orde gesteld, *en dat niemand daarop een antwoord kan geven dan het gereformeerde volk in zijn geheel!*

Zo handelt dit boek uiteindelijk ook over de gereformeerde zede, en al is het onze taak niet om daarop thans in te gaan, binnen onze vrijgemaakte kerken kunnen wij winst doen door aan dit boek te denken, zovaak wij met elkaar spreken over onderlinge omgang en samenleving, vooral daar waar wij geroepen zijn de specifieke zede van het kerkverband, de kerkelijke pers en polemieken en al wat daarmee samenhangt te beoordelen!

(Wordt vervolgd).

G. PUCHINGER.

Een andere wraak des verbonds?

Men heeft in zake de wraak des Verbonds wel eens beweerd, dat zij typisch Oudtestamentisch zou zijn, en dat er onder het Nieuwe Testament niet meer zo van Gods Verbondswraak kan gesproken worden.

Tegen deze misvatting is in onze kringen meermalen gewaarschuwd. Wij weten, dat Gods oordelen en straffen over een afvallig Verbondsvolk, waarvan de geschiedenis van Israël overvloedig getuigenis geeft, ons ter waarschuwing beschreven staan, ons, op wie de einden der eeuwen gekomen zijn. En als we belijden in onze Catechismus, dat God de afval en ongehoorzaamheid van den mens niet ongestraft laat, maar die ook met tijdelijke straffen komt bezoeken, dan sluiten we daar de kerkmens niet buiten. Daarover zijn we het wel eens.

Maar nu ontmoeten we hier en daar de gedachte, dat het met die wraak des Verbonds in het Nieuwe Testament toch wel wat anders staat dan in het Oude. Ze zou, zoals men dan zegt, minder „aards” en meer „geestelijk” zijn. De straffen en oordelen des

Heeren zouden nu een ander karakter dragen dan onder de oude bedeling bij het volk Israël. De Heere zou Zijn afvallige kerk en de afkerige kinderen des Verbonds nu niet meer treffen met tegenspoeden en rampen en ziekten, zoals we daarvan kunnen lezen in Leviticus 26 en Deuteronomium 28, maar met geestelijke verblindings en verharding des harten en overgave aan het goeddunken van hun boos gemoed.

Met deze gedachte moeten we toch wat voorzichtig zijn. Ze is meer een theologische speculatie dan een op de Schrift zelf gegrond oordeel.

Als de apostel Paulus in de kerk van Corinthe allerlei zonden en misstanden moet bestraffen en daarbij ook de ontheiliging van het Avondmaal ter sprake brengt (1 Cor. 11: 17—34), dan waarschuwt hij de gelovigen voor het oordeel Gods. En dan ziet hij dat oordeel Gods reeds in de gemeente openbaar komen in een opmerkelijk aantal ziekten en sterfgevallen. Hij zegt: omdat gij op onwaardige wijze het Avondmaal viert, wekt ge de

gramschap des Heeren op. „Daarom zijn onder u vele zwakken en kranken en velen (zijn ont)slapen”. Dan verklaart hij niet: ge moet oppassen om uit die vele ziekten en sterfgevallen zomaar conclusies te trekken, maar hij wijst er op, dat de Corinthiërs bezig zijn Gods toorn over de gemeente te verweken en hij ziet die toorn reeds openbaar komen in die lichamelijke ellenden en tegenspoeden.

Hetzelfde treft ons ook weer in de brief, die de apostel Johannes in Christus' naam moet schrijven aan de kerk des Heeren, die in Thyatira was. In die gemeente trad een valse profetes Jezabel op, die met haar verderfelijke leringen bezig was er velen te verleiden. De Heere had haar nog tijd tot bekering gegeven. Maar omdat zij en haar volgelingen zich niet wilden bekeren, moest Christus met Zijn oordelen en straffen komen. De Heere zeide: „Zie Ik werp haar op het ziekbed en die overspel met haar plegen breng Ik in grote verdrukking, wanneer ze zich niet van haar werken bekeren: haar kinderen zal Ik doen omkomen door den dood”. Ook hier waren de gerichten des Heeren tastbaar en zichtbaar en lichamenlijk.

Het zou een kleine moeite zijn, om uit de geschriften van het Nieuwe Testament nog vele plaatsjes naar voren te brengen, waaruit zou blijken, dat de zegeningen des Verbonds over degenen die den Heere vrezen, en ook

de straffen des Verbonds over degenen die het Evangelie verachten, ook nu nog openbaar komen in de dingen, die het tijdelijke leven op deze aarde betreffen. Natuurlijk zullen we daarbij niet vergeten, dat de kring en de bedeling des Verbonds in het Nieuwe Testament een andere geworden zijn dan in het Oude Testament, toen de erve des Verbonds samenviel met het volksbestaan van Israël. Maar als Paulus schrijft b.v. in Efeze 6 : 2, 3 — „Eert uw vader en uw moeder (hetwelk een eerste gebod is met een belofte), opdat het u welga en dat gij lang leeft op de aarde” — dan behoeven we deze belofte niet geheel anders, minder „aards” en meer „geestelijk” te verstaan. Al verliezen we daarbij niet uit het oog, dat „het land, dat de HEERE uw God u geven zal” voor het volk Israël in de woestijn het beloofde Kanaän is geweest.

Wij belijden toch ook, dat het den Heere behaagt onze goede werken niet enkel in het toekomstige, maar ook in dit leven reeds te belonen. En zo ook omgekeerd onze boze werken. Die wil God niet enkel in den dag der dagen, maar eveneens reeds in dit tijdelijke leven met rechtvaardige vergelding oordelen en straffen.

We moeten oppassen om ook te dezen opzichte geen tegenstelling te maken tussen Oud- en Nieuw Testament.

B. TELDER.

moderne kerkmuziek*)

1. Inleiding

De titel van het onderwerp, waarover wij iets willen zeggen, luidt: moderne kerkmuziek.

Eigenlijk krijgen we daarin met drie factoren te maken: met muziek, met de kerk, en met de tijd waarin we leven. Deze drie hangen samen, beïnvloeden elkaar sterk.

De muziek in de kerk is een eigensoortige muziek, die door de kerk tot een bepaalde dienst is verkoren, met een bepaald karakter gestempeld. Terwijl ook omgekeerd de kerk niet geworden was wat ze is, indien ze niet het gezongen offer had gekend, dat kerkzang wordt genoemd. De factor van de tijd ten slotte, de belichting van het hedendaagse voorkomen van de kerkmuziek, veronderstelt een historische wording, groei en achtergrond.

Al deze drie factoren dus, en bovendien hun onderlinge werkingen, zullen wij trachten te overzien.

2. Wat is muziek?

We kunnen ons de complete verschijningsleer der muziek wel besparen, wanneer we bij enkele hoofdmomenten de vinger leggen.

Laten we trachten de muziek als volgt te definiëren: muziek is het op verantwoorde wijze gebruiken van verschillende tonen, in hun tegenstellingen en samenstellingen, met eerbiediging van de wetten van ritme, melodie en harmonie, en wel tot streling van ons gevoel voor klinkende schoonheid.

Het geruis is een oncontroleerbaar complex van geluiden. Het geluid is een controleerbaar complex van tonen. De toon is de reeks staande trillingen, waarvan sterkte, duur, samenstelling, verhoudingen, en kwaliteit controleerbaar zijn. En de muziek eindelijk is (nog eens gezegd): „het op verantwoorde wijze gebruiken van verschillende tonen, in hun tegenstellingen en samenstellingen, met eerbiediging van de wetten van ritme, melodie en harmonie, en wel tot streling van ons gevoel voor klinkende schoonheid”.

Het gebruik van dit klinkend materiaal, binnen het raam van de instrumentatie- en de vormleer, leidt tot bepaalde muziekvormen, als: de sonate, de fuga, het concerto, het lied, de aria, de symfonie.

De tegenstellingen en samenstellingen — voorkomend als spanning en ontspanning; als climax en anticlimax; als middelpuntvliedend en middelpuntzoekend element; als dissonant en consonant; als actie en actie-radius; als inventie en thematische gebon-

denheid; als fantasie en werkelijkheid; — deze tegenstellingen en samenstellingen vormen het leven der muziek, en beslissen dus over het zijn of niet-zijn daarvan.

Maar behalve deze antithesen en synthesen vormt ook een onmisbare voorwaarde om van muziek te kunnen spreken: de onderworpenheid aan de scheppingswetten van ritme, melodie en harmonie.

Deze drie dimensies der muziek — immers factoren van lengte, breedte en hoogte — kunnen we nog even aparte aandacht geven.

Onder **ritme** verstaan we de gelijkmatige beweging in de tijd, de terugkeer der accenten. Dat ritme is de oerstroom van alle tijdelijk leven, het stramien ook der muziek. Hans v. Bülow schreef: „im Anfange war der Rythmus”, met een ondeugende variant op Joh. 1 : 1. Beter kunnen we met de Schrift zeggen: „God heeft de eeuw in ons hart gelegd” (Pred. 3 : 11). De voortgang van zaaien en oogsten, koude en hitte, zomer en winter, dag en nacht (Gen. 8 : 22) bijvoorbeeld, noemen wij ritme.

De oudste muziek bestond uit weinig anders dan dit basiselement: ritme. De primitiefste muziek legt altijd een sterk accent op het ritme. Terwijl omgekeerd de absurde woeking van het ritmische element in sommige hedendaagse muzieken — en dit ten koste van een stijlvolle melodie en van een bevredigende harmonie — wijst op een revolutionaire terugval op vroegere, minder beschaafde, stadia in de ontwikkelingsgeschiedenis der mensheid.

De **melodie** is van veel later datum. Voor een melodie zijn meer tonen nodig dan voor de tamtam, de gong, de gespannen dierenhuid of de holle boomstam, met welke apparaten slechts ritme werd beoefend. En bovendien moeten die meerdere tonen tot elkander in geordend verband staan, wil er sprake zijn van een melodie.

„Geordend verband” wil zeggen: wiskundige samenhang der trillingsgetallen; afscheiding van melodie-eigen en melodie-vreemde tonen; tegenstelling van een tonica en een dominant (inhoudende de middelpuntzoekende en -vliedende kracht); terwijl deze melodie innig verweven moet zijn met het ritmisch stramien, ja eigenlijk een gezongen ritme moet betekenen.

Zo beschikt de melodie over 2 dimensies; beweegt zich niet meer langs een lijn (als het ritme), maar op een platform. Zo realiseert zij de sprong van de tamtam naar de „harpen en orgelen” (Gen. 4 : 21) van Jubal's nakomelingen.

Intussen weten we van die melodie nog, dat zij in de loop der eeuwen een ontzaglijke ontwikkeling doormaakte.

Is de wiskundige verhouding van een toon tot zijn octaaf reeds aanvaard bij het samenzingen van een vrouwen- met een mannenstem, ook de simpele verhoudingen van tonica, octaaf, kwint, terts — waarbij de trillingsgetallen zich verhouden als 1 : 2 : 3 : 5 — worden binnen elke natuurtoon reeds impliciet gegeven. Van de oude Egyptenaren is — uit afbeeldingen — de pentatonische ¹⁾ toonladder bekend, welke de toonverhoudingen geeft, die wij in onze zwarte klavertoetsen terugvinden: do - re - fa - sol - la.

Met deze vijftonige ladder gewapend gingen de Israëlieten op reis naar het beloofde land, en legden de gronslag voor een kerkcultuur.

Ten tijde van David waren de Syrische octo-echos ²⁾ bekend, waarbij het octaaf in 8 delen werd verdeeld. In de oudste Christelijke kerken kende men de voortzetting hiervan, in de griekse tonale modi, ³⁾ waarbij elks karakter afhing van de wijze, waarop de pentatonische reeks met een terts en een septime werd aangevuld: kortom of men een grote of een kleine terts in de ladder opnam, een grote of een kleine septime.

Paus Gregorius I ordende deze griekse toonreeksen tot zijn gregoriaanse modi, en paalde daarmee de melodische bedding voor eeuwen af. Na de Renaissance echter werd zijn schema spontaan doorbroken door het majeur en mineur, de twee toonreeksen welke als illegale woekeringen van het gregoriaans opbloeden, doch in feite met de modi van Gregorius impliciet gegeven waren.

De 18e eeuwse getempereerde ⁴⁾ stemming opende de mogelijkheid om het octaaf in 12 gelijke intervallen te knippen — immers onze chromatische ⁵⁾ ladder — naar aanleiding waarvan een groep duitse componisten zich vandaag nog de Zwölftöner noemt.

Als variant van deze halve-toons-ladder hebben we nog de door Debussy en H. Andriessen gaarne gebruikte hele-toons-ladder gekregen, die we de zes-tonige ladder noemen.

Via enkele niet nader op te sommen uitbreidingen zijn we momenteel beland bij het experimentele orgel van prof. dr A. D. Fokker, die (in het Teylers museum te Haarlem) het octaaf in 31 tonen verdeelt. En nog is het einde waarschijnlijk niet, sedert we met de concrete muziek ⁶⁾ te maken kregen.

U ziet dus dat het melodisch materiaal, zoals wij dat kennen, nogal jong is, zo niet in statu nascendi ⁷⁾ verkeert. Dit in tegenstelling tot het ritmisch materiaal, dat in de loop der duizenden jaren zich weinig ontwikkelde.

Thans noemen wij nog, als laatste dimensie van de muziek, de **harmonie**.

Het is vooral met het oog op deze laatste factor nuttig, om de leeftijden van ritme, melodie en harmonie eens te vergelijken.

Is het ritme zo oud als de wereld, en bestaat de melodie duizenden jaren, de harmonie klinkt nog pas weinige eeuwen.

In de middeleeuwen ontstond een soort starre meerstemmigheid van parallel- en spiegelzang. Eerst in de 14e en 15e eeuw geraakten de koorstemmen los van elkander, gingen elk hun eigen gang, ontwikkelden een zelfstandig bestaan; zij het dan ook in vrijwillig contact met elkander. Deze vrijwillige contacten, welke bijzonder op de accenten van de tekst gelegd werden, vormden de accoorden. Deze accoorden, oorspronkelijk reine drieklanken of tweeklanken, werden — onder de spanning van de naar meerdere vrijheid dorstende contrapunterende stemmen — in de 16e en 17e eeuw uitgebouwd. Men kwam met zijn harmonieeler achter de loop der dingen aan: legaliseerde en benoemde samenklanken, welke door de drang der contrapuntiek waren geboren. Bach kreeg vermaningen van zijn kerkbestuur, omdat hij ongewone tonen deed samenklanken. Mozart authenticerde de vierklank (het septiem-accorde), en werd door zijn omgeving voor dissonantenjager gescholden. Franck goochel-

¹⁾ vijftonige.

²⁾ acht klanken.

³⁾ toonreeksen.

⁴⁾ gematigde.

⁵⁾ uit halve tonen bestaande.

⁶⁾ de „concrete muziek” bedient zich van natuur-geluiden en -klanken.

⁷⁾ Staat van wording.

*) Lezing voor de afd. Utrecht der S.S.R. op Zaterdag 6 April 1957.

de met de vijfklank (het none-accorde) en viel bij een vergelijkend examen af, omdat de jury niet bemerkte dat Franck uit de twee gegeven thema's geen keus had gemaakt, doch ze allebei tegelijk had gebruikt... vraag maar niet ten koste van welke harmonische spanningen. Wagner, de grote Wagner, „ein moralisches und musikalisches Schwein“, realiseerde een geniale terugval. Debussy daarentegen gaf ons de zes-, zeven- en achtklank als orthodox klankmateriaal, en bracht ons mijlen verder. Ravel bouwde in zijn sonatine een welluidend accorde op, dat bij nadere ontleding bleek te bestaan uit zeven ladder-tonen, d.i. een complete toonladder. Hij heet dan ook nog steeds „modern“, hoewel sedert 20 jaren tot stof vergaan.

Laten wij ons goed voor ogen stellen, dat de duizelingwekkende vlucht in de ruimte, welke onze muziek vandaag neemt, slechts enkele generaties oud is. Dan nemen wij het een deel onzer componisten niet langer kwalijk, dat zij in de stijl hunner vaderen zijn blijven componeren. Ze zijn immers ternauwernood achter hun tijd aan, hebben slechts even zitten slapen.

En hiermee stappen wij voorlopig van het onderwerp muziek af, en spreken over de kerk, welke aan een deel der muziek een bepaald karakter schonk.

(Wordt vervolgd).

D. W. L. MILO.

Persschouw

Wijze en onwijze bouwmeesters

In het Groningsch Kerkblad schreef Ds P. K. Keizer onder het bovenstaande opschrift het volgende artikel:

We lezen in 1 Cor. 3 : 11—15 : „Niemand kan een ander fundament leggen dan hetgeen gelegd is, hetwelk is Jezus Christus. En indien iemand op dit fundament bouwt, goud, zilver, kostelijke stenen, hout, hooi, stoppelen, eens iegelijks werk zal openbaar worden, want de dag zal het verklaren, dewijl het door vuur ontdekt wordt en hoedanig eens iegelijks werk is, zal het vuur beproeven. Zo iemands werk blijft, dat hij daarop gebouwd heeft, die zal loon ontvangen. Zo iemands werk zal verbrand worden, die zal schade lijden maar zelf zal hij behouden worden, doch also als door vuur“.

In het gedeelte dat hieraan voorafgaat, heeft Paulus de gemeente van Corinthe eraan herinnerd, hoe hij „als een wijs bouwmeester het fundament gelegd (heeft)“, vs 10. Hij heeft de kerk des Heeren te Corinthe mogen stichten. Daarna is hij vertrokken „en een ander bouwt daarop“, o.a. Apollos en Cefas, (de Aramese naam voor Petrus). We weten niet of Petrus ook in Corinthe gewerkt heeft, maar 't is mogelijk, dat er leden der gemeente waren, die ergens elders door de prediking van Petrus waren bekeerd tot Christus en daarna naar Corinthe waren verhuisd. In ieder geval gaat het nu niet meer over de **instituering** der kerk, maar over haar „stichting“, dat is haar verdere **opbouw** op het door Paulus gelegde fundament. 't Gaat dus niet over ketterij, dwaalleer en valse profetie. Want dat is **afbreken** van het **fundament**. Dat is ingaan **tegen** de grondslag van de gemeente n.l. onze Heer, Jezus Christus. 't Gaat hier over de opbouw, hoe deze moet geschieden: „een iegelijk zie toe, hoe hij daarop bouwe“, vs 10. Want ook al is de prediking geen verkondigen van ketterijen of dwaalleer en ook al is de preek geen leugenprofetie, daarom is elke predikant nog geen **wijs** bouwmeester! Predikanten, die hartelijk de ware leer zijn toegedaan, bouwen daarom nog niet altijd met „goud, zilver en kostelijke stenen“ op het fundament der kerk, maar ook wel met „hout, hooi en stoppelen“. Dienaren des Woords, die niet **tegen** hetgeen geschreven staat ingaan, kunnen daarom wel eens gaan **boven** hetgeen geschreven is, 1 Cor. 4 : 6.

Door de Vrijmaking heeft God de HEERE de Geref. Kerken willen bewaren voor het vastleggen in de **belijdenis** der kerk van hetgeen uitgaat „boven hetgeen geschreven is“, maar dat wil toch niet zeggen, dat alle vrijgemaakte predikanten des Zondags zich daar óók voor hoeden! Welke predikant zou dat van zijn prediking durven zeggen? Bouwen met hout, hooi en stoppelen zou b.v. Apollos in Corinthe wel eens hebben kunnen doen. Hij was een welsprekend man, vurig van

geest, machtig in de Schriften, naarstig en vrijmoedig, Hand. 18 : 24—26. Toch hebben een paar eenvoudige gemeenteleden, Aquila en Priscilla, hem „de weg Gods nauwkeuriger“ moeten uitleggen, Hand. 18 : 26. Misschien dat hij zich wel eens schuldig maakte aan uitgaan boven het geschrevene door in zijn prediking met allerlei „geleerdheid“ en „bewegelijke woorden van menselijke wijsheid“, 1 Cor. 2 : 4, of „verhaaltjes“ of „interessante kwesties“ of schijnbaar diepzinnige problemen te werken. Hoe gemakkelijk kan een dienaar des Woords op de kansel daardoor niet de geloofsaandacht afleiden of verkeerd richten en de gemeente met allerlei bezig houden wat boven hetgeen geschreven staat, uitgaat?

Paulus wist althans van wijze en minder wijze bouwmeesters. De laatste „bouwen“ met hout, hooi en stoppelen, maar hoe „geweldig“ het ook soms schijnt, in werkelijkheid is het géén „bouwen“. In plaats van opsieren is het ontzien van het evangelie van onze Heere Jezus Christus. De gemeente wordt wel beziggehouden, maar niet gesticht op haar fundament. Predikanten zijn ook zwakke gebrekkige mensen, met ongelof en kleingelof, met een verduisterd verstand in menige zaak, met een schraal geestelijk leven soms. Gelukkig kan God de HEERE ook door een prediking, die zwak is, hoeveel „vertoon“ van kracht er ook is, toch Zijn gemeente wasdom geven. „Want noch hij, die plant is iets, noch hij die nat maakt, maar God, die de wasdom geeft“, vs 7. Daarom past het ons niet predikanten bovenmate te prijzen of te verachten. Het zijn geen „ideale“ mensen en ook de prediking is nergens „ideaal“. „De dag zal het doen blijken“, d.w.z. het zal metertijd wel openbaar worden of een predikant een wijs bouwmeester is geweest dan wel of hij met hout, hooi of stoppelen heeft gebouwd. Het „vuur“ zal het openbaren, wat er van hun arbeid overblijft. Want „goud, zilver en kostbare stenen“ kunnen het vuur verdragen, maar hout, hooi en stoppelen niet. Bij „vuur“ wordt dikwijls gedacht aan de oordeelsdag, de gerichtsdag. Dat zal wel juist zijn, 1 Cor. 4 : 5. „Zo iemands werk blijft, dat hij erop gebouwd heeft, die zal loon ontvangen“, maar een onwijze of minder wijze bouwmeester ziet al zijn arbeid op niets uitlopen, het verbrandt. Hij zelf, als zijnde een dienaar des Evangelies, zal behouden worden en God de HEERE Zelf heeft, ondanks zijn schrale prediking, voor de Zijnen gezorgd. Maar wat blijft er over van al zijn „holle“ woorden, hoe schijnbaar „zwaar geladen“ soms ook? Niets. Er is loon naar werken.

Niet een **verdiend** loon, maar een genadeloos, een beloning: „lof van God“, 1 Cor. 4 : 5. Goddelozen krijgen hun verdiende loon. Wijze bouwmeesters „zullen stralen als de glans van het uitspannel en die velen tot gerechtigheid hebben gebracht zullen blinken als de sterren, voor eeuwig en altoos“, Dan. 12 : 3. De „engelen“ der gemeente zijn „de sterren“, Openb. 1 : 20, in 's Heeren rechterhand.

Maar de Kanttekenaren verstaan onder „vuur“ óók : „'t vuur des Heiligen Geestes, die door 't licht van Gods Woord de vaste arbeid en trouwe leringen der leraren **metertijd** ontdekt in de gemeente Gods en die de onnodige of zonderlinge leer onderscheidt en doet verdwijnen, zoals het goud door het vuur wordt gezuiverd en zijn „onreinheden“. Zo heeft God na verloop van tijd de zuiverheid van de leer der apostelen heerlijk aan het licht gebracht tegenover hun wederpartijders of heimelijke bestrijders. Maar verder verstaan de Kanttekenaren óók onder „het vuur“ : „het vuur van vervolging, zwarigheid en verzoeking, waardoor de oprechte leer gelijk als beproefd wordt, omdat zij alsdan een vaste troost geeft, hetwelk de andere (onwijze bouwmeester) niet doen kan, Jac. 1 : 2; 1 Petr. 1 : 6, 7“. Zo is de wijsheid van Calvijn heerlijk openbaar geworden, omdat ze velen in de moeilijkste omstandigheden van hun leven tot echte troost en kracht is geweest en nog steeds als voorbeeld van wijze prediking kan gelden.

In de voortgang van de tijd wordt openbaar en inzonderheid op de jongste dag, wie een wijs bouwheer is geweest. Hoe dichter bij de Schrift, de bron van wijsheid, des te beter is de prediking geschikt tot ware opbouw, des te gemakkelijker blijft de prediking vrij van allerlei eenzijdigheden, vermeende „actualiteiten“, gezochte „concretheden“, losse zin-

loze opmerkingen, kortom van „hout, hooi en stoppelen“.

Met dit stuk zijn we het van harte eens. Preken — om een ander beeld te gebruiken moet zijn het uitreiken van de spijs der ziel! Wee als het ontardt in een meer of minder „wetenschappelijke“ uiteenzetting van het voedsel, of de spijsvertering, of de honger, of de verzadiging, of de religieuze en andere verschijnselen van deze tijd.

KERKNIEUWS

Beroepen te Bergentheim: J. J. de Vries te Zuidhorn; te Schouwerzijl: cand. T. J. Keegstra te Groningen; te Zalk en Veecaten: cand. O. Mooiweer te Utrecht; te Oosterbeek en Velp: cand. Tj. Boersma te Enschede; te Buitenpost en te Garrelswaer-Appingedam: cand. W. Vis te Bovenknijpe; te Marienberg: Ds D. Deddens te Welsing-Sauwerd.

Aangenomen naar Waardhuizen: cand. T. J. Keegstra van Groningen, die bedankte voor Schouwerzijl; naar Bussum: Ds G. Hagen te Schiebroek-Hilligersberg-C.

Intree. Ds M. van Beveren deed zijn intree te Vrouwenpolder met een preek over 1 Petr. 1 : 22-25. Bevestiger was Ds J. P. v. d. Stoel van Amsterdam.

De **classis-Oost** van de Can. Reformed Churches besloot in principe zendingsarbeid te gaan verrichten op Nieuw-Guinea. Zij zal zich over deze zaak richten tot de **Classis-Oost** van deze kerken om over deze zaak samen te spreken. Naar het oordeel van **Classis-Oost** was de kerk van Toronto de meest aangewezen om als zending kerk op te treden.

VAN HIER EN GINDS

Arm Frankrijk

In „Christianity today“ deelt Prof. André Lamorte een en ander mee omtrent de morele ineenstorting van Frankrijk. Op een bevolking van 43 miljoen telt dit land slechts 10 miljoen „gelovigen“ — als men deze naam ten minste nog geven kan aan de 9 miljoen mensen die in de roomse kerk gedoopt zijn en de 800 duizend welke als leden van Protestantse kerken zijn ingeschreven. In ieder geval leeft drie vierde van de bevolking buiten de kerk. Als direct gevolg van deze religieuze onverschilligheid noemt Prof. Lamorte de enorme stijging van het aantal echtscheidingen. Voor 1914 vonden jaarlijks 35 duizend echtscheidingen plaats. Thans is dat getal 240 duizend. En men verwacht dat het zal oplopen tot 350 duizend. Voorts is het drankgebruik er hoger dan in alle andere landen van Europa. Gemiddeld drinkt een man 54 liter en een vrouw 18 liter per jaar. En de onzedelijkheid heeft een huiveringwekkende omvang en diepte bereikt.

Jezuitisme en vervolging hebben anderhalve eeuw het franse volk vergiftigd en de franse revolutie kon wel de „gevel“ van volk en staat veranderen maar was onmachtig om de ziel ervan te vernieuwen. De protestantse volksgroep heeft zich, met uitzondering van een paar echt calvinistische, bijbelse centra, geheel geacomodeerd aan de morele, politieke en sociale opvattingen van de natie. De leiders ervan schijnen meer geïnteresseerd te zijn voor „gereformeerde clericalisme“ dan voor een terugkeer tot de beginselen van de Reformatie. En de hunkering naar kerkelijke eenheid heeft alle vraagstukken omtrent de leer aan kant geschoven.

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 2452

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op girorekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenbergen Zeist, met bijvermelding voor „Opbouw“.

Abonnementsprijs: f 5.- p. halfjr. - f 10.- p. jr.